

15.

Naučio sam na koje mjesto, u odnosu na smrt, moram da stanem pa da je kako-tako otrpim; moralo je biti da na tom mjestu zatim ja nju, ne ona mene.

Znam da u takvim slučajevima ne treba pritiskati zvono na vratima. Vrata iza kojih se tiho priča o mrtvacu otključana su, ne treba ih zaključavati. Kad se vrata otvore – u uskom hodniku dočekat će me bezbroj pari čizama, cipela, papuča, složenih u niz kao pred džamijom – muškarci idu na dženazu, žene ostaju kod kuće klečeći na koljenima, sjedeći na petama, u brujanju neprestano ponavljanih molitvi na arapskom jeziku, ispraćajući tako, na propisima uređen način, mrtvaca na drugi svijet. O tom linearnom putu seljenja s ovoga svijeta na onaj, najviše zna žena koju ostale pokrivene žene na podu sobe zovu *bula* i okružuju je kao maticu; u ruci prebire tespih, ima šamiju s dezenom malih paramecija u bojama, ima mladeže, ogromna je, ali vazdušasta, žmiri, ona je nešto kao babica za mrtvacu i najbolje zna šta se treba poduzeti da se mrtvac nekako isklavi s ovoga svijeta i preseli na drugi. Grozio sam se takvih znanja i vještina koje se pokazuju u času kada neko umre – znanje o mrtvom je preče od znanja o živom; mrtvi je bio otkriven, živi pokriven.

Na poznatim vratima stana gdje sam se rodio pisalo je ime i prezime čovjeka kojeg, ustvari, nisam poznavao.

Bio sam siguran da ga više nema. To ime otada je moglo da stoji samo u smrtopticama i na bašlucima. Pomislio sam kako bi tu pločicu na vratima uskoro trebalo zamijeniti. Sjećam se da me je godinama nakon svega majka molila da kod majstora uradim jednu pločicu samo s prezimenom. Ja sam se skanjivao da to učinim; naručio sam je kod majstora za ključeve i potpuno zabravio na nju. Kada sam najzad došao da je podignem, majstor je, češući se zbunjeno po tjemenu, rekao da pločice nema – neko ju je uzeo; nekome je odgovaralo moje prezime.

Uhvatio sam za štek, polako da ne škripne i privuče pažnju; majka, sestra, tetka, negdje u krugu s drugim ženama, pokrivene šamijom da ih ne mogu poznati, sigurno kleče na podu najveće prostorije u stanu, odnosno moje sobe i šapuću molitve.

Međutim, šteka nije otvarala vrata. Bila su zaključana! Prilomio sam uho; ništa se ne čuje iznutra, ne klokoće čak ni vodikotlič. Onda sam začuđen pozvonio, međutim tišina; nije bilo nikoga da iznutra odgovori osim mačijeg mjauka. Nisam morao znati mačiji jezik da shvatim – ona je unutra sama; nema ženâ; niko, hvala Bogu, nije umro... Na jednoj od fotografija otac je drži u naručju; oboje stoje uramljeni na komodi pokraj televizora, kao oni kojih više nema.

Pozvao sam taksi i rekao vozaču da me vozi u bolnicu, na Treću internu.

Upitao me je – Odakle si? Rekao sam mu – Iz New Yorka. Malo se nakašljao i do kraja vožnje ništa više nije upitao. U vrijeme prvog infarkta dolazio sam ocu pod prozor sobe intenzivne njege – nesiguran na nogama on mi maše u svijetloplavoj, bolničkoj pidžami, ubijeden da će ga svaki čas pustiti kući. Taj prozor mogao sam da vidim iz trpezarije stana u kojem sam tada živio; namjestio sam svoju stolicu da mi ništa ne zaklanja pogled, ni kada sjedimo za porodičnim ručkom.

Bio sam neshvatljivo miran i pribran. Popeo sam se gore, na prvi sprat Treće interne, neopažen od dežurnih ljekara i bolničara, ali ga nije bilo u tim šok-sobama. Pogledao sam napolje, ispred zgrade nema nijedan parkiran bijeli kombi s natpisom BAKIJE. Sišao sam u prizemlje potpuno miran i uputio se dugačkim, mračnim hodnikom nadesno u odvojena odjeljenja Treće interne. Sva vrata imala su svoj broj i prozorčić kroz koji se viri u bolesničku sobu. Tu su ležali bolesni od arterioskleroze, bolesnici sa bajpasima, pejsmejkerima, s embolijom, edemom pluća, anginom pectoris itd. Njihove životne prognoze stajale su dosta bolje nego kod infarktaša sa spratova. Bila je u toku posjeta bolesnicima

i kroz prozorčić sam vidio majku, majčinog brata, tetku i sestru kako okružuju jedan krevet. Malo sam oklijevao.

Prvi me je primijetio on. Od čega god da je bolovao, tog časa je ozdravio i ustao. Na sebi je imao novu prugastu pidžamu, majka ju je uredno slagala na visoku policu u ormaru znajući da će kad-tad zatrebati. Majka je vrisnula, sestra mi je poletjela u zagrljaj, lice majčinog brata se rastopilo, a tetka se rasplakala; gledano sa strane, činilo se da su došli u posjetu ne ocu već meni. Mirne duše mogao sam zamoliti oca da obuče moju odjeću, čizme, kapu s Manhattana, da krene s njima kući, a mene ostavi u bolnici, u njegovom bolesničkom krevetu.

Kako smo kasnije saznali, bila je to netačna dijagnoza – lakša upala pluća, daleko od infarkta srca ili edema, smrtonosnih dijagnoza od kojih, bio sam siguran još u avionu, umire moj otac. Osjećao sam se glupo i prevareno; ne želim da budem pogrešno shvaćen, ali ovaj put sam se na najgori ishod u potpunosti spremio; ja sam valjda jedini sin na svijetu koji se iz Amerike kući vratio zbog očeve dijagnoze – *Upala pluća (pneumonia akuta)*.

Moj život odjednom je postao prostor ili prizor gdje nema više mene. Bio sam sadržaj tuđih života bez kojeg oni nisu imali dovoljno smisla. Mislio sam, bez obzira na to što su moji i što ih u ovom času sve držim u zagrljaju, treba se oduprijeti. U toj borbi između osobnosti i pristojnosti treba iskoristiti priliku i razočarati one što i postoje zato da ti sve oproste. Poznajem mnoge koji nisu došli na očevu i majčinu dženazu ili sprovod znajući da im je unaprijed sve oprošteno! Trebalo je samo reći da se bojiš.

Međutim, niko nije prišao i rekao da mu je žao, niko nije rekao da sad kada je sve dobro prošlo, mogu da se vratim odakle sam došao, niko nije spomenuo ništa kako bi se dalo naslutiti da me nije bilo dvadeset dana, da sam otpočeo novi život za dvoje, da imam pun notes bilješki, da pišem svakog dana i čekam da mi priča izađe u *Atlantic Monthlyju* za prvi dolarski honorar; samo

mi je u bolničkom hodniku prišla doktorica interne medicine zadužena za slučaj moga oca, upitala me jesam li ja sin i rekla da se greške događaju; s njene tačke gledišta, bolje je uspostaviti dijagnozu s težom prognozom i manjim izgledima, pogotovo kada su u pitanju srčani bolesnici s historijom bolesti i prethodnim infarktima, nego porodici davati lažne nade.

Čim sam se tog popodneva vratio kući, pao sam u tešku groznicu – visoka temperatura i cvokotanje zubima. Dobio sam enterokolitis, sinusitis i bronhitis u isto vrijeme, bio sam puno bolesniji od oca kojeg su tog dana pustili kući. On je sjeo na sećiju u svoj ćošak i uzeo novine kao da se ništa nije desilo, a vrata od moje sobe bila su pritvorena; svako ko uđe u hodnik znao je da iza njih leži neka tegoba i da treba proći na prstima. Pročulo se, ljudi su dolazili da vide kako po povratku iz Amerike danima ležim u postelji, donosili su narandže, sokove, pitu, sve ono što mi je stvaralo nagon na povraćanje; molio sam majku da na vratima s vanjske strane napiše tačno vrijeme posjete.

Tako je prošla i druga očeva smrt a da on nije umro.

16.

Lara nije ništa znala.

Ukočen u činjenici da ne mogu napraviti nikakav korak, ni naprijed ni nazad, pripremio sam za Laru zvaničnu verziju da je moj otac nakon teške embolije pluća preživio i drugi infarkt. Stala je da mi faksom šalje tekstove američkih medicinskih eksperata, objavljene u najnovijim brojevima stručnih časopisa, gdje medicina saopštava posljednja dostignuća u praćenju posljedica srčanih udara i uticaje na daljnji tok srčane bolesti, pogotovo kada se radi o narednim udarima. Zaključio sam, kako istraživanja napreduju, šanse bolesnika za duži život se smanjuju. Slala mi je